

رسالة محمد

نام درس:

نظام تربیتی از منظر قرآن و
روایات

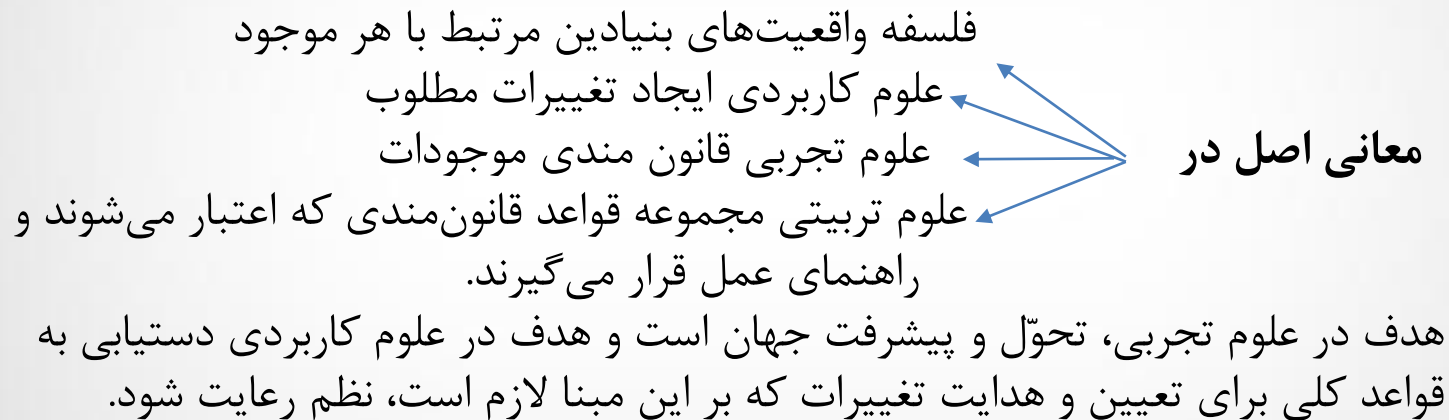
• مدرس:

• خدیجه افشین

• بهار ۱۳۹۹

مبانی، اصول و روش‌های تربیتی

اصل: به معنای پایه و اساس است. گرچه این واژه در رشته‌های مختلف دانش استفاده می‌شود لکن در هر رشته معنایی متناسب با آن دارد.

نکته: اصول، دستورالعمل‌های کلی و روش‌ها دستورالعمل‌های جزئی هستند. مبانی نیز به ویژگی‌های عمومی در رابطه با موجودی مثل انسان می‌پردازد.

مبنای اول: تاثیر ظاهر بر باطن

ظاهر و باطن: امور قابل رویت، ظاهر و اموری که قابلیت دیدن و شهود را ندارند، باطن نام دارند.

هر فعلی که انسان انجام می دهد و یا تظاهر بر انجام آن می کند (بصورت تصنعی)، در باطن او تاثیرگذار است که بسته به نوع عمل متفاوت می باشد. لذا فرمایش امام علی (ع) مویدی بر این امر است که « اگر بردبار نیستی خودت را بردبار نشان بده، چه اندک است کسی که خود را به گروهی شبیه سازد و جزو آنان نشود.»

اصل اول: تغییر ظاهر

تغییر ظاهر یا ظاهرسازی در تربیت اهمیت دارد و دارای دو بُعد است. **الف) مثبت:** این اصل بر این امر مبتنی است که برای ایجاد تغییر در فرد باید ابتدا در ظاهر او دستکاری کرد و یا امکان اینکار را در خود وی ایجاد نمود مثلا موجبات سخن گفتن، غذاخوردن و... صحیح را در وی فراهم کرد. امام صادق (ع) شیوه غذاخوردن پیامبر (ص) و نشستن ایشان را که مانند بندگان بود، بیان کردند، تا سایرین در امور ظاهری بر ایشان اقتدا نمایند. **ب) منفی:** اگر ظاهرسازی برای خودنمایی و جلب توجه دیگران باشد، مذموم است.

روش‌های تربیتی

به جهت تغییر و تدبیر ظواهر فرد لازم است که با بکارگیری روش مناسب، به مقصود مطلوب دست یافت.

۱- روش تلقین به نفس

تلقین شامل دو قسم می‌شود: الف) قولی: با لحن و زبان بصورت سلبی و ایجابی صورت می‌گیرد.

آثار مشاجره و نزاع از بعد سلبی

{	بیمارشدن دل
	ایجاد دشمنی و حقد

بعد ایجابی نزاع: در روایات و قرآن سفارش شده است که بجای نزاع از جدال احسن استفاده گردد که بدور از بی ادبی و حتک حرمت است، باشد و بصورت منطقی و مستدل انجام می‌شود.

ب) فعلی: نتیجه تلقین قولی در فعل و عمل شخص نمودار می‌گردد.

تأثیرگذاری تلقین قولی و فعلی در تربیت مضاعف و چند برابر است و تعالیم اسلام نیز بر این شیوه تأکید دارند.

نماز برجسته ترین نماد امتزاج تلقین قولی و فعلی است. خواندن خداوند و استمداد از قدرت لایزال الهی به وسیله الفاظی که بر زبان نمازگزار جاری می شود، تلقین قولی ایجابی است که نتیجه آن در فعل و عملکرد فرد ظاهر و آشکار می گردد. خداوند می فرماید:

« اذکر ربّک تضرعاً و خیفهً و دون الجهر من القول »

استمداد و با لحنی خفیف خواندن خداوند، دل را با خشیت همراه می سازد که منتج به تواضع ، تسلیم و خم کردن قامت و فرود آوردن سر بر خاک در مقابل خداوند می باشد. حج نیز نمونه ای دیگر از بهم آمیختگی قولی و فعلی تلقین است.

۲- روش تحمیل به نفس

تحمیل و اجبار در موردی استفاده می شود که رضایت قلبی و باطنی وجود نداشته باشد که فرد باید عمل را انجام دهد لکن در تلقین به نفس رغبت و انگیزه نسبت به فعل وجود دارد و یا حداقل کراهت باطنی در شخص نیست.

حدود تحمیل به نفس

مرحله اول: در حیطة عمل نه ایمان آوردن زیرا « لا اکراه فی الدین »
مرحله دوم: بیش از توان فرد نباشد که منجر به تنفّر شود « لا تکرهوا الی انفسکم العبادة » اما اگر تحمیل به اندازه و متناسب با وضعیت و شرایط شخص باشد، قابل نهی نیست زیرا « المکارم بالمکاره »

می توان گفت؛ بیشتر دستورات و تعالیم اسلامی، روش تحمیل به نفس در آن ها وجود دارد مانند روزه و جهاد.

راهکار تحمیل به نفس

تَحْلُم یعنی بردبار و کنار آمدن با موقعیت و شرایطی که دلخواه فرد نیست و به زور باید خود را با آن سازگار و هماهنگ سازد.

مثلا فردی که در موقعیت خشم و انتقام قرار می گیرد اما بردباری و حلم او را از دشنام دادن و یا تعریف آنچه گذشته باز می دارد زیرا امیرالمومنین(ع) فرمود:

« هیچ مومنی نیست که بخواهد عقده دل را بگشاید مگر به بهای فزاینده خود، زیرا هر مومنی زبانش در بند است.»

در نتیجه؛ برای ایجاد تحولات باطنی، باید اعمال و حرکات ظاهری را علی رغم کراهت باطن بر خود تحمیل کرد و متناسب با تغییر دلخواه باید اعمال هماهنگ با آن را بکار گرفت.

از حسن توجه شما سپاسگزارم